

**MAHARASHTRA
EPITOME OF AGRICULTURE**

1983-84

G. I. P. E.

217

EPITOME

OF AGRICULTURE

IN MAHARASHTRA

1983-84

(J) 231 Ssn
M4-1
06267

कृषिविषयक संक्षिप्त माहिती

१९८३-८४

Epitome of Agriculture
in Maharashtra
1983-84

प्रस्तावना

गेली कित्येक वर्षे कृषि विभाग, महाराष्ट्र राज्य प्रत्येक वर्षी ऋतू व पीक अहवाल प्रसिद्ध करित आहे. या अहवालात जवळजवळ सर्व कृषिविषयक माहिती समाविष्ट केलेली आहे. कृषिविषयक सांख्यिकी माहिती, भारतातील सर्व तुलनात्मक आकडेवारीसह असणारे एखादे अधिक सुटसुटीत पुस्तकाची गरज भासत असे. ही गरज लक्षांत घेऊन ती भागविण्यासाठी सध्याचे 'महाराष्ट्र राज्यातील कृषिविषयक संक्षिप्त माहितीचे' हे पुस्तक प्रसिद्ध करण्यात येत आहे. या पुस्तकांतील माहिती संपूर्ण राज्यासाठी अशी एकत्रितपणे दिली आहे. जिल्हा परिषदा व विविध विभागांचे जिल्हा अधिकारी यांचेकरिता कृषि विभागाची सांख्यिकीविषयक सर्वसाधारण जिल्हावार माहिती असलेले एक पुस्तक त्यांचे उपयोगासाठी या पाठोपाठ प्रसिद्ध करण्यात येत आहे. मी आशा करतो की हे सुटसुटीत पुस्तक उपयुक्त ठरेल.

मंत्रालय विस्तार,
मुंबई-४०० ०३२. }
१२ ऑगस्ट १९८३.

डॉ. व्ही. वेंकटेशन,
सचिव (कृषि),
कृषि व सहकार विभाग.

PREFACE

The Department of Agriculture, Maharashtra State, has for a long time been publishing, every year, the Season and Crop Report. This Report gives data pertaining to almost all aspects of agriculture in the State. The necessity for a more handy volume giving statistical information relating to agriculture, along with comparative all-India figures has been keenly felt. In response to this need, the present ' Epitome of Agriculture in Maharashtra ' is being published. The information in this volume is aggregated for the State as a whole. This will be followed by a sequel containing districtwise information, for the use of Zilla Parishads and district officers of the various Departments. I hope this handy volume will be found useful.

Mantralaya Annexe, }
Bombay-400 032. }
12th August 1983. }

Dr. V. Venkatesan,
Secretary to the Government (Agriculture),
Agriculture and Co-operation Department.

अनुक्रमणिका

अ. नं.	तपशील	पृष्ठ
१	महाराष्ट्रातील भूमि उपयोग वर्गीकरण (नकाशासहीत)	१३
२	सन १९७७-७८ चे महाराष्ट्र राज्यातील जिल्हानिहाय भौगोलिक क्षेत्र, निव्वळ व एकूण बागाईत व एकूण क्षेत्र आणि दुसोटा क्षेत्र.	१८
३	वहिती खातेदारांची संख्या व वहितीचे क्षेत्र-महाराष्ट्र राज्य (कृषि गणना १९७६-७७) (नकाशासहीत) ..	२४
४	महाराष्ट्र राज्यातील निरनिराळ्या प्रकारांसाठी उपयोगात आणलेल्या विहिरींची संख्या (नकाशासहीत) ..	२६
५	महाराष्ट्र राज्यातील जलसिंचनाच्या निरनिराळ्या साधनांनी भिजणारे निव्वळ बागाईत क्षेत्र व एकूण बागाईत क्षेत्र १९६०-६१ ते १९८०-८१	२८
६	महाराष्ट्र राज्यातील मुख्य पिकांखालील एकूण बागाईत क्षेत्र १९६०-६१ ते १९८१-८२	३२
७	भारतातील परिस्थितीशी तुलना करता महाराष्ट्रातील रासायनिक खतांचा वापर (नकाशासहीत) ..	३७
८	महाराष्ट्रातील प्रमुख पिकांचे क्षेत्र १९५१-५२ ते १९५९-६०	४०
९	महाराष्ट्रातील प्रमुख पिकांचे उत्पादन १९५१-५२ ते १९५९-६०	४२
१०	महाराष्ट्रातील प्रमुख पिकांचे सरासरी उत्पन्न १९५१-५२ ते १९५९-६०	४४

CONTENTS

Sr. No.	Particulars	Page
1	Land use classification of Maharashtra (with chart)	13
2	Districtwise Geographical area and net and gross irrigated and total area and area cropped more than once in Maharashtra State during 1977-78.	18
3	Number and Area of Operational holdings Maharashtra State 1976-77 Agricultural Census .. (with chart)	24
4	Number of wells used for different purposes in Maharashtra State (with chart)	26
5	Net area irrigated by different Sources and gross area irrigated in Maharashtra State from 1960-61 to 1980-81.	28
6	Irrigated area under principal crops in Maharashtra State from 1960-61 to 1981-82 ..	32
7	Fertiliser consumption in Maharashtra as compared to India (with chart)	37
8	<i>Area of principal crops</i> in Maharashtra 1951-52 to 1959-60	40
9	<i>Production of principal crops</i> in Maharashtra 1951-52 to 1959-60	42
10	<i>Average yield of principal crops</i> in Maharashtra 1951-52 to 1959-60	44

अ. क्र.	तपशील	पृष्ठ
११	महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांचे क्षेत्र १९६०-६१ ते १९८१-८२	४६
१२	महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांचे उत्पादन १९६०-६१ ते १९८१-८२	५८
१३	महाराष्ट्र राज्यातील प्रमुख पिकांचे सरासरी उत्पन्न १९६०-६१ ते १९८१-८२.. .. .	७०
१४	तांदुळाचे क्षेत्र, सरासरी उत्पन्न व उत्पादन	७८
१५	खरीप ज्वारीचे क्षेत्र, सरासरी उत्पन्न व उत्पादन	८२
१६	रबी ज्वारीचे क्षेत्र, सरासरी उत्पन्न व उत्पादन	८४
१७	बाजरीचे क्षेत्र, सरासरी उत्पन्न व उत्पादन	८६
१८	गव्हाचे क्षेत्र, सरासरी उत्पन्न व उत्पादन	८८
१९	एकूण तृण धान्याचे क्षेत्र, सरासरी उत्पन्न व उत्पादन (नकाशासहीत)	९१
२०	तुरीचे क्षेत्र, सरासरी उत्पन्न व उत्पादन	९४
२१	हरभऱ्याचे क्षेत्र, सरासरी उत्पन्न व उत्पादन	९६
२२	एकूण कडधान्याचे क्षेत्र, सरासरी उत्पन्न व उत्पादन (नकाशासहीत)	९९
२३	एकूण अन्नधान्याचे क्षेत्र, सरासरी उत्पन्न व उत्पादन (नकाशासहीत)	१०३

Sr. No.	Particulars	Page
11	<i>Area under principal crops</i> in Maharashtra State 1960-61 to 1981-82	46
12	<i>Production of principal crops</i> in Maharashtra State 1960-61 to 1981-82	58
13	<i>Average yield of principal crops</i> in Maharashtra State from 1960-61 to 1981-82	70
14	Area, average yield and production of <i>Rice</i>	78
15	Area, average yield and production of <i>Kh. Jowar</i>	82
16	Area, average yield and production of <i>Rabi Jowar</i>	84
17	Area, average yield and production of <i>Bajra</i>	86
18	Area, average yield and production of <i>Wheat</i>	88
19	Area, average yield and production of <i>total cereals</i> (with chart)	91
20	Area, average yield and production of <i>Tur</i>	94
21	Area, average yield and production of <i>Gram</i>	96
22	Area, average yield and production of <i>total Pulses</i> (with chart)	99
23	Area, average yield and production of <i>total foodgrains</i> (with chart)	103

अ. क्र.	तपशील	पृष्ठ
२४	कापसाचे क्षेत्र, सरासरी उत्पन्न व उत्पादन	१०६
२५	उसाचे क्षेत्र, सरासरी उत्पन्न व उत्पादन	१०८
२६	भुईमुगाचे क्षेत्र, सरासरी उत्पन्न व उत्पादन	११०
२७	तीळ, जवस, करडई व सूर्यफुलांचे क्षेत्र, सरासरी उत्पन्न व उत्पादन	११२
२८	एकूण तेलबियांचे क्षेत्र, सरासरी उत्पन्न व उत्पादन (नकाशासहीत)	११७
२९	महाराष्ट्रातील संकरीत आणि अधिक उत्पन्न देणाऱ्या जातींची व्याप्ती	१२०
३०	महाराष्ट्रातील प्रमुख फळे आणि भाजीपाला क्षेत्र	१२२
३१	महाराष्ट्राच्या आणि भारताच्या क्षेत्राचा एकमेकांशी तुलनात्मक निर्देशांक	१२६
३२	महाराष्ट्राच्या आणि भारताच्या उत्पादनाचा एकमेकांशी तुलनात्मक निर्देशांक	१३४
३३	महाराष्ट्राच्या आणि भारताच्या सरासरी उत्पन्नाचा एकमेकांशी तुलनात्मक निर्देशांक	१४२
३४	महाराष्ट्रातील यंत्रसामग्री व हत्यारें	१५०
३५	मृद संधारण कार्यक्रम-वर्षानिहाय साध्य (नकाशासहीत)	१५२
३६	आयाकट विकासाचा भूविकास कार्यक्रम-वर्षानिहाय साध्य (नकाशासहीत)	१५४

Sr. No.	Particulars	Page
24	Area, average yield and production of <i>cotton</i>	106
25	Area, average yield and production of <i>Sugarcane</i>	108
26	Area, average yield and production of <i>Groundnut</i>	110
27	Area, average yield and production of <i>Sesamum, Linseed, Safflower, Sunflower</i>	112
28	Area, average yield and production of <i>total Oilseeds</i> (with chart)	117
29	Coverage under Hybrid and High yielding varieties in Maharashtra	120
30	Area under major <i>fruits and Vegetables</i> in Maharashtra	122
31	Comparative Index number of <i>area</i> in Maharashtra vis-a-vis All India	126
32	Comparative Index number of <i>production</i> in M. S. vis-a-vis All India	134
33	Comparative Index number of <i>average yield</i> in M. S. vis-a-vis All India	142
34	Machinery and implements in Maharashtra	150
35	Soil conservation Programme—yearwise Achievement (with chart)	152
36	Land Development Programme under Ayacut Development—yearwise Achievement (with chart)	154